

Якубівська Ю.Є.
аспірант Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі
м. Київ, Україна

***Принципи захисту об'єктів інтелектуальної власності в контексті
міжнародного науково-технічного співробітництва України***

Як відомо, свого реального значення об'єкти інтелектуальної власності набувають тільки за умови реалізації їх впровадження. З юридичної точки зору велике значення має саме право власності на об'єкти інтелектуальної власності, тобто право володіння, користування та розпорядження ними. Без цього навіть найгеніальніші технологічні розробки залишаться лише рішеннями, що не отримали свого практичного використання, не задовольнили державні чи приватні інтереси у сфері створення конкурентоспроможної продукції, а також виходу з нею на світовий ринок, зайняття на ньому відповідних позицій.

На сучасному етапі розвитку України інтелектуальній власності, як економічній категорії, притаманна ситуація, коли за умови великої кількості теоретичних аспектів ефективного управління нею, починаючи з моменту створення, немає можливості її реалізації. Складність ситуації пояснюється недосконалістю економіко-правового регулювання управління об'єктами інтелектуальної власності.

Актуальність питань охорони інтелектуальної власності зумовлюється також необхідністю забезпечення умов добросовісної конкуренції у будь-якій сфері національної економіки (не лише пов'язаній з наукою і високими технологіями). Без цього неможливо забезпечити права власних громадян як споживачів боротися з фальсифікацією споживчих товарів, що часто маскуються товарними знаками відомих фірм. Ці відносини в сучасних умовах розвиваються під впливом ряду глобальних тенденцій, які мають належним чином враховуватися в соціально-економічній стратегії будь-якої держави світу, в тому числі – України.

Щодо України, то засади права інтелектуальної власності перебувають у стані розробки, тобто законодавча база лише формується. Інституційне забезпечення характеризується чинністю норм Цивільного кодексу України та інших нормативних актів. Значну роль в управлінні об'єктами інтелектуальної власності та їх захисті виконує Державний департамент інтелектуальної власності. На світовому рівні провідною організацією є Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).

Ефективна охорона об'єктів інтелектуальної власності як на мікро-, так і на макрорівні сприяє зростанню національного потенціалу високотехнологічного розвитку через такі чинники:

- створення перспектив для комерціалізації знань і тим самим – базису для самофінансування науково-технічної, винахідницької та інноваційної діяльності;
- підвищення ролі суспільної оцінки знань і престижу науково-технічної та взагалі творчої діяльності, що само собою стимулює їх розвиток;
- перебудову системи відносних цін в економіці на користь наукомістких, високотехнологічних галузей і видів діяльності;

- раціональніше використання інтелектуального капіталу країни, який в умовах захисту інтелектуальної власності стає дорожчим, а отже, його нераціональне використання – збитковим;
- створення необхідних умов для здійснення інвестицій у формі нематеріальних активів у високотехнологічні галузі та виробництва, що сприяє піднесенню на якісно новий рівень процесу трансферу технологій на світовому рівні.

Оскільки права ІВ є «територіальними», тобто доступні лише в тих країнах чи регіоні, де вони заявлені і надані, для того, щоб здійснити виключні права ІВ на закордонних ринках потрібно запросити й одержати охорону за кордоном (за винятком тих випадків, коли вона надається автоматично без необхідності виконання яких-небудь формальностей, наприклад, за допомогою механізму міжнародного договору, такого як Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів).

Загальні підстави для охорони товарних знаків і промислових зразків на внутрішньому ринку повною мірою застосовуються і до закордонних ринків. Реєстрація товарного знаку зокрема дозволяє у максимальному ступені диференціювати, рекламувати і збувати продукцію, у такий спосіб сприяючи визнанню продукції або послуг на міжнародних ринках і встановлюючи прямий зв'язок з іноземними споживачами. У залежності від характеру послуги угода про франшизу з закордонною фірмою може бути корисним альтернативним способом одержувати дохід від товарного знаку за кордоном. Компанії, що експортують продукцію без нього, зустрічаються з такими недоліками, як:

- нижчі доходи, оскільки споживачі вимагають більш низьких цін за товари без товарного знаку;
- недостатня сталість клієнтури головним чином через її нездатність довідатися про продукцію і відрізнити її від продукції конкурентів;
- труднощі при збуті на ринку і рекламі продукції або послуг за кордоном у відсутності підходящого символу або легкого ідентифікатора, що погоджував би продукцію або послуги з підприємством-виробником, оскільки збут на ринку продукції без торгового знаку є значно важчим.

Один з варіантів — це просити про охорону окремо в кожній країні, подаючи заявку безпосередньо в національні відомства промислової/інтелектуальної власності. Можливо, що кожна заявка повинна бути перекладена на запропоновану мову, якою звичайно є мова тієї або іншої країни. Також необхідно буде сплатити мито за національну заявку й, особливо у випадку патентів, належить довіритися юристові з інтелектуальної власності або повіреному, що допоможе переконатися в тому, що заявка відповідає національним вимогам.

Деякі країни уклали регіональні угоди для одержання охорони об'єктів інтелектуальної власності у всьому регіоні з допомогу єдиної заявки. Регіональні відомства включають:

- Європейське патентне відомство (для європейських патентів): <http://www.european-patent-office.org> ;
- Відомство по гармонізації внутрішнього ринку (для товарних знаків і в майбутньому промислових зразків країн Європейського співтовариства): <http://oami.eu.int> ;

- Африканську регіональну організацію промислової власності (АРОПВ, регіональне відомство інтелектуальної власності для англomовних країн Африки у відношенні патентів, товарних знаків і промислових зразків): <http://aripo.wipo.net> ;
- Африканську організацію інтелектуальної власності (АОІВ, регіональне відомство інтелектуальної власності для франкомовних країн Африки у відношенні патентів, товарних знаків, промислових зразків і в майбутньому географічних вказівок і топологій інтегральних мікросхем): <http://oapi.wipo.net> ;
- Євразійське патентне відомство (патентна охорона в країнах Співдружності Незалежних Держав): <http://www.eapo.org> ;
- Відомство товарних знаків і зразків країн Бенілюкс (охорона товарних знаків і промислових зразків у Бельгії, Нідерландах і Люксембурзі): <http://www.bmb-bbm.org/> & <http://www.bbtm-bbdm.org> ;
- Патентне відомство Ради по співробітництву арабських держав Затоки (патенти): <http://www.gulf-patent-office.org.sa> .

Керовані ВОІВ системи міжнародної охорони істотно спрощують процес одночасного запиту охорони ІВ у великій кількості країн. Система міжнародної охорони дозволяє замість заповнення національних заявок на багатьох мовах заповнити єдину заявку на одній мові і сплатити одне заявочне мито. Ці міжнародні системи подачі заявок не тільки полегшують процес, але і також у випадку товарних знаків і промислових зразків значно скорочують витрати на одержання міжнародної охорони (у випадку патентів РСТ допомагає підприємству виграти час для оцінки комерційної цінності винаходу, перш ніж платити національні мита на національній фазі цього процесу).

Міжнародна охорона товарних знаків надається в рамках «Мадридської системи». Мадридська система істотно спрощує процедури реєстрації товарних знаків у багатьох країнах, що є її учасниками. Міжнародна реєстрація в рамках Мадридської системи приводить до таких же наслідків, що і подача заявки про реєстрації товарного знаку, виконана в кожній країні, зазначеної заявником, і, якщо тільки вона не відхиляється відомством зазначеної країни протягом визначеного періоду, вона має в цій країні таку ж дію, що і реєстрація в реєстрі товарних знаків цієї країни (<http://www.wipo.int/madrid/en/index.html>.)

Міжнародна охорона промислових зразків надається на підставі Гаазької угоди. Ця система дає власникові промислового зразка можливість одержати охорону для свого зразка в декількох країнах, шляхом простої подачі однієї заявки в Міжнародне бюро ВОІВ на одній мові зі сплатою мита в єдиній валюті. (<http://www.wipo.int/hague/en/index.html>).

Таким чином, на основі викладеного можна зробити наступний висновок: ефективність захисту об'єктів інтелектуальної власності на рівні окремо взятої держави чи регіону залежить від міжнародно-правового співробітництва в даній галузі. Ефективність їх впровадження господарський оборот напряму пов'язана з мірою захисту та системою відповідності світовим стандартам. Підприємствам України варто звернутися до багатостороннього досвіду високорозвинених країн у контексті ефективного використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності, їх оцінки та методів практичного аналізу.